

KÜLTÜR, EĞİTİM, FELSEFE VE SPOR EĞİTİMİ İLİŞKİSİ

Gıyasettin DEMİRHAN

Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu

ÖZET

Varoluşundan bu yana varlığını sürdürme çabası içinde olan insan, sağladığı kültür birikimi ile gelecek kuşaklara eğitim olanakları sunmuştur. Bu süreçte, insanlık, kendine özgü spor kültürü de yaratarak bireyin bütünsel eğitimine katkı sağlamıştır. Bu katkı, geçmişte konuyu ve öğretmeni merkeze alarak geleneğin sürdürülmesi ilkelerine dayanırken, günümüzde daha çok sorgulama, yaratıcılık ve toplumsal kalkınma çabası üzerine şekillenmektedir. Diğer yandan, bazıları bireyi öne çıkarırken, bazıları toplumsallığı yüceltmektedir. Yani, kültür birikiminin yalgöstericiliğiyle genel eğitim ve spor eğitimi etkinliklerini planlayan örgütlü topluluklar birbirlerinden farklı düşünmektedirler. Bu durum doğaldır; çünkü dünyaya bakışları farklıdır ve farklı felsefeleri vardır. Bilim, sanat, eğitim, spor gibi her değer, birikim ve hareketin de bir felsefeye dayandığı çağımız gerçeklerindedir. Bu bağlamda, insanlığı etkileyen başlıca felsefi akımlar; idealizm, realizm, pragmatizm, natüralizm, varoluşçuluk ve diyalektik materyalizmdir. Sporun eğitiminin temel işlevini idealistler idealler çevresinde, zihinsel gelişim ve duygusal dengeyi sağlamak; realistler daha çok üretkenlik sağlayarak bireyi toplumsallaştırmak; pragmatistler bireye, yaşamda karşılaşacağı sorunları çözebilme becerileri kazandırmak; natüralistler bireyin doğaya uyumunu sağlamak, varoluşçular insanın kendi kendini yaratmasını (gerekli özellikleri geliştirme anlamında) ve özgür eylemde bulunmasını sağlamak, diyalektik materyalistler ise bireylere beden kültürü kazandırmak ve toplumsal kaynaşmayı sağlamak şeklinde açıklamaktadırlar.

Anahtar kelimeler: *Kültür, Eğitim, Spor eğitimi, Felsefe.*

**INTERCONNECTION BETWEEN CULTURE, EDUCATION, PHILOSOPHY
AND SPORTS EDUCATION**

ABSTRACT

In an attempt to maintain his existence since the very beginning, humanbeing has provided education facilities for the next generations with the cultural inheritance s/he has built up. In this process, humanity has made a contribution in the overall education of the individual by means of creating an original sports culture. While such a contribution used to raise on grounds of bringing the subject and teacher into focus for the sake of maintaining the tradition, in modern times it is built up on questioning, creativity and an attempt at social development. However, some people are individuality-oriented while some praise sociality. In other words, organized communities who plan the education and physical education activities in light of cultural inheritance tend to hold up different views, which is quite natural as they hold different philosophies of life and different world knowledge. It is a fact in modern times that every merit, inheritance and dynamism such as science, art, education and genuine sportsmanship has roots in philosophy. In this respect, fundamental philosophical movements to have deeply impressed humanity as a whole include idealism, realism, pragmatism, naturalism, existentialism and dialectical materialism. The basic function of physical education is explained by idealists as sustaining mental development and setting emotional balance on the accounts of ideals, by realists as socialising individual by means of more and more efficiency, by pragmatists as making the individual acquire the skills for overcoming the problems s/he might come across in the course of living, by naturalists as harmonizing the individual with nature, by existentialists as assisting the individual in his/her self-existence (in the sense of acquiring necessary qualities) and helping him/her be engaged in free action and by dialectical materialists as making the individuals acquire physical culture and providing the basis for social affinity.

Key words: *Culture, Education, Sports education, Philosophy.*

GİRİŞ

İnsanlık olarak her zaman kalkınma gereksinimi içerisinde olduk. Çoğu zaman bulunduğumuz koşullardan hoşnut olmadık, gelecekte de olmamaya devam edeceğiz. Bu özellik; *doyumsuzluk*, *varolanla yetinmeme* şeklinde açıklanabileceği gibi *insanın temel gereksinimleri* ve *gelecekte istekleri* şeklinde de açıklanabilir. Bir insan 3 birim maddi ya da manevi değere sahip olduğunda mutlu

olabilir. Diğeri ise 10-12 birim. Bazıları için doyum ve mutluluğa ulaşmak sayılarla ifade edilemez. Kimilerinin elinde ise hiçbir değer yoktur. Değerler, bazen *töre*, bazen *aile-soy*, bazen *sağlık*, bazen *kültür*, bazen *sanat*, bazen *eğitim*, bazen *yerleşme yerleri*, bazen *üretim-tüketim*, bazen *din*, bazen *devlet yönetimi*, bazen *savaş-barış*, bazen *spor*, bazen *para*, bazen *toplum*, bazen *birey*, bazen *nüfus artışı*, bazen *enerji*, bazen *bilim-*

teknoloji, bazen çevre kirliliği, bazen üretim ilişkileri, bazen rekreasyon ve serbest zaman, bazen iş ve meslek, bazense gelecek boyutlarında şekillenebilir. İnsanlığın, soyut anlamdaki çağdaş uygarlık düzeyinde bir yaşam sergileyebilmesinin yolu bu değerlere sahip olması ve sürekli geliştirmesi ile olanaklıdır. Adıgeçen değişkenlere, insanların örgütlenik ve birikik ürünleri (Ertürk 1979), yani kültür denilmektedir. Kültür kazandırma ve kazanım, yani kültürleme ise eğitimidir. Bu kapsamda ele alındığında, spor eğitimi de bir kültürleme etkinliğidir; çünkü spor eylemdir. Sporda eylem yetisi ise spor yapmaktan ve spor yapmaya ehil olmaktan fazla birşeydir. Çok boyutludur, zengin ve toplumsal bir olgudur (Grössing, 1991). Çünkü birey spor eğitimi sayesinde spor üstüne düşünmeyi de öğrenir. Bu da spor kültürünü oluşturur. Spor kültürü birikimine sahip olan birey düzenli spor yapar, nitelikli seyirci olur, spor üzerine konuşur ve yazar. Bu birikimi; bilişsel, devinışsel ve duygusal boyutları ile yaşam boyu canlı tutar.

Kültür birikiminin yolgöstericiliğiyle genel eğitim ve spor eğitimi etkinliklerini planlayan örgütlü topluluklar, günümüze değin, birbirlerinden farklı düşünmüşler, farklı düşünmeye de devam etmekte idiler. Örneğin, bazıları bireyi öne çıkarırken, bazıları toplumsallığı yüceltir, bazıları ise iki ögenin birlikteliğini savunur. Bilim, sanat, eğitim ve spor gibi her de-

ğer, birikim ve hareket bir felsefeye dayandığı için bu doğaldır; çünkü insanların kültür birikimleri, problemleri ve yaşadıkları coğrafi alanlar farklı özellikler taşımaktadır. Bu farklılıklar, dünya görüşünü ve problemlere önerilen çözüm yollarını farklılaştırmaktadır. Buradan hareketle makalenin amacı; kültür, eğitim, felsefe ve spor eğitimi ilişkili şekilde tartışmaktır. Spor eğitimi terimi; okul sporu, beden eğitimi ve hareket eğitimi terimlerini kapsayıcı şekilde sınırlandırılmıştır.

KÜLTÜR VE EĞİTİM

İnsan, varlığını sürdürme çabasının dışına taşıdığına, toplumsallık boyutunu öne çıkarmış ve insanlar arası ilişkisini başlatmıştır. Bu süreçteki ilişkinin birikimi karşımıza kültür kavramını çıkarmaktadır. Kültür; *cultura* sözcüğünden günümüze kadar taşınan miras ve gelenekler, yaşam biçimi, idealler ve değerler, çevreye uyum, eğitim, bireysel-psikolojik, köken, düşünüş ve simge (Güvenç, 1979, s.101-102) boyutlarında tanımlanmıştır. Tylor'a göre kültür, "*Bir toplumun üyesi olarak, insanoğlunun öğrendiği bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür*" (Güvenç, 1979, s.102). Ertürk (1979, s.4) ise kültürü, "*İnsanların diğer insanlarla ve çevreleriyle etkileşimlerinin örgütlenik ve birikik ürünleri*" olarak ele almaktadır.

İnsan biyolojik, toplumsal, psikolojik

yani kültürel özellikleri olan bir varlıktır. Hava, su, yeme, dinlenme, fiziki güven ve cinsel gereksinimlerini giderme konularındaki dürtüleri insan organizmasını harekete geçirir. Bunlar biyolojik özelliklerdir. Sinir sistemi ve zihinsel güçleri sayesinde de yaşamı kolaylaştırmak ve daha anlamlı kılmak için davranış örüntüleri kazanarak kültürel özelliklere sahip olur. Bu özellikler kültür birikimini sağlar. Kültür birikimi kültürleme ile olanaklıdır. Kültürleme bir eğitim etkinliğidir. İnsanlar birlikte yaşamaya başladıklarında kültürleme işi tek boyutluluktan çok boyutluluğa taşmıştır. Önceleri, öğrenen kişi anne ve babasını örnek alırken, zamanla, özellikle de devletin oluşumuyla sistemli bir kültürlemeye uğramıştır. Bu kültürlemede devlet ya da örgütlü topluluk, yetiştireceği insan tipini önceden belirleme çabası içine girmiştir. Böylece, dünyaya ve evrene bakış ile yaşam tarzı ve insan yetiştirme konularında farklı bakış açıları oluşmuş, toplumlar bu bakış açılarından etkilenmişler ve kendi eğitim sistemleri ile alt sistemlerini kurmuşlardır. Böylece bireyler içinde buldukları sistem çerçevesinde eğitim görmüşler ve toplumsallaşmışlardır. Bu bağlamda eğitime, *kişilerin insanlaşmasına yardımcı olma*, şeklinde yaklaşılabilir (Kuçuradi, 1988, s. 35). Ertürk, (1979, s.12) ise eğitimi, *“bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişiklik meydana getirme süreci”* şeklinde tanımlarken, Dictionary of

Education'da eğitim, *“bireyin yaşadığı toplumda, uygulama değeri olan yetenek, yöneliş ve diğer davranış örüntülerini kazandığı süreçler toplamı”* şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca, *eğitimin bireyin toplumsallaşmasında ve bireysel gelişimin oluşmasında seçkin ve kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerini içine alan toplumsal bir süreç”* olduğu vurgulanmaktadır (Demirel ve Ün, 1987, s.57).

Görüldüğü gibi değişik eğitim tanımları bulunmaktadır; çünkü, farklı toplumların ve insanların yaşama bakışları ile gelecek kuşaklarda yaratmak istedikleri davranış değişiklikleri farklılık göstermektedir. Bu nedenle, eğitimin bireyden bireye, ülkeden ülkeye, çağdan çağa, insan davranışlarını yöneten değerden değere, bir felsefi bakış açısından diğerine, formallikten informallığe değin değişim gösterdiği söylenebilir.

SPOR VE EĞİTİM

Sporun, günümüzdeki anlamları ile formal olarak yapılması ve eğitim kurumlarına girmesi insanların örgütlenmesi ile başlamıştır. Yirminci yüzyılda ise profesyonel anlam kazanmıştır. (Knapp ve Leonhard, 1968). Spora, tarihsel süreç içinde, kültür birikimi ve eğitim ilişkisi açısından bakıldığında ise, Olimpik sporun M.S. 395 yılında yasaklanmasından sonra, 15. yy'da Avrupa'da orta sınıfın verdiği mücadele ile canlandığı söylenebilir. Rönesans ve reform hareketleri ise sporun yeniden etkili şekilde

gündeme gelmesini sağlamıştır. Spor daha sonra İtalya'dan Avrupa'ya yayılmış ve laikleştirilmiştir. Yeni Çağ'dan önce İtalya'da, sonra Almanya, Fransa ve İspanya'da okullara girmiş ve yeni araç-gereçlerle yapılmaya başlanmıştır. Özellikle eğitim kurumlarında ulusal bilince sahip, daha başarılı bireyler yetiştirmenin yollarından biri olarak düşünülmüş ve bir hayli desteklenmiştir (Alpman, 1971; Erdemli, 1990; Fişek, 1983; Knapp ve Leonhard, 1968).

Spora, niçin yapıldığı, yani amaç ve ne anlama geldiği, yani tanım, boyutlarıyla bakıldığında ise, yakın zamana kadar yapılan sportif etkinliklerin salt beden eğitimi olarak algılanarak bireyin bilişsel, duyuşsal ve toplumsal boyutlarına katkısının gözardı edildiği söylenebilir. Oysa spor, insanın salt bedenini değil, bütünlüğünü eğitmek için gerekli bir araç ve eylemdir. Diğer bir ifade ile sporun; eylem yetisi, kendine güveni sağlama, sorumluluk alma, yaratıcı olma, performans, oyun, macera, sağlık ve zindelik ile toplumsal özellikleri geliştirme amacıyla yapıldığı söylenebilir (Grössing, 1991). Bu çerçevede, gerek okulda, gerekse okul dışında yapılan sportif etkinlikler de bazen oyun, bazen performans, bazen sağlık, bazen macera, bazen de diğer amaçlar öncelik kazanabilir.

Amaçlardaki farklılık tanımlara yansımakta, hatta tanımlar amaçlar doğrultusunda yapılmaktadır. Bu bağlamda spor, kişisel ya da toplu oyunlar biçiminde ya-

pılan, genellike yarışmaya yol açan, bazı kurallara göre uygulanan beden hareketlerinin tümüdür. Spor, insanın *bedeni ve fikri* yeteneklerini bir *bütün olarak dengeli ve sağlıklı* bir şekilde geliştirmek amacıyla yarışma tarzında yapılan etkinliklerdir. Ya da çağdaş kişiliğin *oluşumundaki beden, ruh ve kafa* unsurlarının *koordineli eğitimidir* (Sarıalp, 1990). Annals'a göre spor, insanın doğasında bulunan saldırganlığa barışçı boşalma olanakları sağlamakta, saldırganlık güdüsünün denetim altına alınması için uygun bir *yarışma* ortamı yaratmaktır. Luschhan'a göre spor, bireyin *topluma uyumunu* sağlamakta, kişilerin *ruh ve beden sağlıklarını* güvence altına almaktadır. Mandell (1971)'e göre ise spor; kitlelerin *afyonu*, zaman içinde onun simgesi durumuna gelmiş Olimpiyat Oyunları'nda bir tür *suspansuvarlı milliyetçiliktir* (Fişek, 1983).

Görüldüğü gibi spor değişik tanımlarla karşımıza çıkmaktadır. Burada önemli olan tanımın ne amaçla yapıldığıdır. Örneğin, spor hekimliği açısından sağlık ön planda tutulurken, antrenman bilimi açısından performans ön plana çıkmaktadır. Toplumbilim açısından ise serbest zamanların değerlendirilmesi önceliklidir. Okul sporu boyutundaki anlamı ise Grössing (1991) ve Sarıalp (1990)'ın yaklaşımlarında da olduğu gibi insanın bütünsel eğitimi temel amaçtır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, spor eğitimi etkinlikleri bireyin bütünsel eğitimi ama-

cıyla yaptırırken Rousseau'nun dediği gibi "çocuğun çocuk olarak keşfi", Schiller'in ifade ettiği gibi "insan oynadığı yerde insan; insan olduğu yerde oynar" ve Pestalozzi'nin "çocukta kalbin, kafanın ve elin birlik içinde eğitimi" (Orhun, 1991) ilkelerinin gözardı edilmemesidir. Çünkü, insan bedeni açık bir sistemdir. Gelecekteki alt ve üstyapısını şekillendirmede genetik özellikleri ve çevre yaşantıları bireyi etkileyeceğinden, hammaddenin kalitesi ve işleme süreci ürünün kalitesini de belirler. Bu bağlamda, spor eğitimi insanın eğitiminin bütünlüğünü kapsamalıdır. Çünkü, insan, kültür yaratan bir varlıktır. Hareket ve spor eğitimi de *beden kültürü* için bir yoldur (Grössing, 1992). Bu anlamdaki kültür, bireye aynı zamanda hareket kültürü kazandırır.

FELSEFE, EĞİTİM VE SPOR EĞİTİMİ

Her toplumun hatta her insanın kendine özgü bir yaşam felsefesi vardır. Bu felsefe; nelerin doğru, iyi, güzel ve gerçek olduğu ile ilgili inançları, görüşleri, idealleri ve denenceleri kapsar. Toplumlar ve insanlar kendi felsefelerine göre yaşamayı, davranmayı ve karşılaştıkları durumları yorumlamayı tercih ederler. Spor eğitimi ile genel eğitim arasındaki ilişkiyi açıklama ve eğitimle ilgili kararların verilmesinde, eğitim programlarının hazırlanmasında ve uygulamaların geliştirilmesinde felsefe önemli rol oynar. Bu

nedenle; *niçin felsefeye gereksinim duyarız? felsefe nedir, nelerle uğraşır?* sorularının yanıtlanması gerekir.

Eğitim bütünlüğü içinde bireyin ve toplumun gereksinimleri *biyolojik maki-ne* temelinde ele alındığında önemli eksiklikler ortaya çıkabilir. İnsanlar yaşadıkları dünyayla ilgilenmek, gelişen olayları yorumlamak, karar vermek ve hareket etmek zorundadırlar. Bu bağlamda, akıllı olarak karar verip, tutarlı hareket etmek istiyorsak bir felsefemizin olması gereklidir. Yaşamın farkında olmada, bakış açımızı genişletmede ve eleştiri gücümüzü artırmada da felsefe insanlara yardımcı olur. Kültür birikiminin yarattığı zenginlikle, felsefenin ortaya koyduğu eleştirel yaklaşım ve sorgulama, eğitim hedeflerinin belirlenmesi ve öğretim sürecinin zenginleşmesine katkı sağlayabilir. İnsan olarak varlığımızın anlamını tanımlamada da felsefeye gereksinim duyarız. Bunun için açık düşünmeyi alışkanlık haline getirmek gerekir. Otoriteye bağlılık sahte bir güven dünyası yaratabilir (Ertürk, 1986). Spor eğitimiyle ilişkisi boyutunda düşünüldüğünde de felsefe, eğitim ve spor alanlarındaki problemlerle ilgili düşünceleri bağdaştırmaya ve bu problemlere çözüm aramaya yardım eder. Diğer yandan, felsefe; eleştirel düşünme, kendini inceleme, mesleki sorunların çözümü, spor eğitiminin işlevinden, öğretimin değerlendirilmesine kadar geçen süreci anlama ve bu alanın

değerini yükseltmede bakış açısı geliştirir (Daniel ve Drewe, 1998).

Peki felsefe nedir ve nelerle uğraşır? Yalın düşünüldüğünde yanıtı çok kolay, derin düşünüldüğünde ise zor. Felsefe; “yaşama ve evrene karşı tavır alıştır; yansıtıcı bir düşünme ve akıl yürütme yoludur”, “bir tür sorunlar, kuramlar ve düşünce sistemleri grubudur”, “bir dünyaya görüşü, evrenin ve insanın yaşamının amacını, anlamını ve değerlerle ilgili açıklamaları içeren bir düşünce sistemidir” (Fidan ve Erden, 1987, s.119-124), “gerçeğin tümüyle, temellendirmeye dayanarak bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen bilginin dirik bir bütünüdür” (Sönmez, 1991, s.155), “deneyim, yaşantı ve tüm düşünce ve bilgilerimizi eleştiri yolundan açıklığa kavuşturma ve kendi içinde tutarlı bir dünya görüşü kurma çabasıdır” (Yıldırım, 1991, s.249). Felsefe gerçekle ve bilgiyle doğrudan ilgilidir. Uğraş alanları olan *ontoloji* (varlıkbilgisi), *epistemoloji* (bilgi sorunu), *aksiyoloji* (değerler sorunu) ve mantık (logike) (Barrow, 1971; Bucher, 1983; Sönmez, 1996) çerçevesinde şekillenir. Ontoloji, varolanı bütünsel bir anlayışla inceleyen, neliğini, yasal düzenliliklerini konu alan ve çözümlenmeye çalışan bir felsefe disiplini. Bilgi, özne ile nesne arasında bir bağ kurmadır ve günlük, gelenek ve göreneğin, düzmece, politik, sanatsal, bilimsel ve felsefi bilgi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Aksiyoloji, değer-

lerin niteliğiyle ilgilenir. Etik ve estetik konularını kapsar. Mantık ise, doğru düşünme ve aklın kurallarının neliğiyle uğraşır (Sönmez, 1996). Buradan hareketle, “belli başlı felsefi akımlar nelerdir ve bunlar eğitime nasıl bakmaktadırlar?” sorusu sorulabilir.

Yaygın kabul gören felsefi yaklaşımlar; *idealizm, realizm, pragmatizm, natüralizm, varoluşçuluk ve diyalektik materyalizmdir*. Bazılarının ortak yanları olsa da, herbiri eğitime farklı ilkelerle bakarlar. *idealistlere* göre eğitim; insanın bilinçlice ve özgürce tanrıya ulaşmak için sürdürdüğü bitevi çabalarıdır. Zihinsel ve ruhsal etkinlikler gerçek merkezdir. Doğrunun kaynağı düşüncelerdir. Sezgi ve sonuç çıkarma ile doğruya ulaşılır. Beden akıl ile birlikte gelişir. Kişinin ideal karakteri eğitimin nihai hedefidir. Kültürel miras ve gelenek önem taşır. En önemli şey insandır. Eğitim etkinliklerinde program niteleyici, öğretmen modelidir. *Realistlere* göre eğitim; yeni kuşağa kültürel mirası aktararak, onları topluma uyuma hazırlama, yaşamın gerçekleri ile buluşturma sürecidir. İnsanı en iyi, en mükemmel yetilerle donatarak onu mutlu etmek temel amaçtır. Doğrunun kaynağı bilimsel gerçektir. Bilimsel yöntem akıl yoluyla kullanılır. En önemli şey fiziksel dünyadır. Bireyin bütünsel gelişimi önemlidir. Program konu merkezli, öğretmen problem çözme yoluyla konuları sunar. *Pragmatistlere* göre eğitim; kişiyi

yaşantılarını inşa yoluyla yeniden yetiştirme sürecidir. Sürekli değişmeye açık, demokratik, bireyi ve toplumu dengeleme ile mutlak doğrudan kaçınmayı temele almalıdır. Akıl yoluyla araştırma ve gözlem, katılım yoluyla öğrenme gerçekleşir. İnsan önemlidir. Bu nedenle ilgi ve gereksinimlere göre etkinliklerin sunumu çeşitlidir. Program çocuk merkezli, öğretmen kılavuzlayıcıdır. *Natüralistlere* göre eğitim; kişinin doğal olgunlaşmasını artırma ve onun bu özelliğini göstermesini sağlama işidir. Eğitimde bireyin doğal gelişiminin önemi vurgulanır. Doğrunun kaynağı doğadır ve doğruya doğa yasaları ile ulaşılır. En önemli şey bireydir. Tüm bireylerde fiziksel ve zihinsel denge sağlanmalıdır. Beden, en uygun öğrenme için etkinlikte bulunur. Program bireysel hazırlık sağlayıcı, öğretmen kılavuzlayandır. Kişisel ve toplumsal gelişim doğal etkinliklerle sağlanır. *Varoluşçulara* göre eğitim; insanın kendini gerçekleştirme sürecidir. Eğitim yönlendirici değil bireye seçenekler sunmalıdır. Doğrunun kaynağı bireyin kendisidir ve doğruya bireysel kararlarla ulaşılır. Çünkü en önemli şey odur. Seçim için akıl önemlidir. Program birey merkezli, öğretmen seçenek sunucu ve danışmandır. *Diyalektik materyalistlere* göre eğitim; insanı, doğayı denetleyerek onu değiştirecek ve üretimde bulunacak biçimde yetiştirme sürecidir. Bu süreçte kuram ve uygulamanın birlikteliği ile tez-

anti tez-sentez öne çıkar. Birey, sorgulayan, araştıran ve üreten kişi olmalıdır. Bireyin gelişimi ve toplumsallık önemlidir. Öğretmen, usta, iyi bir yurttaş ve kılavuzlayandır. Öğrenme, öğrencinin ilgisini çekecek şekilde ve üretime dönük etkinliklerle sağlanır. Bunun için öğrenci grup çalışmaları ile inceleme ve araştırma yapmalıdır. (Akarsu, 1987; Annanero, Cowell ve Hazelton, 1980; Barrow, 1971; Brameld, 1971; Brumbacher, 1962; Gütek, 2001; Hilav, 1993; Lumpkin, 2002; Mengüşoğlu, 1997; Sönmez, 1996; Tozlu, 1997; Van Dalen ve Bennet, 1971; Wuest ve Bucher, 2003).

Felsefi akımların spor eğitimi sürecine bakışları da aşağıdaki gibi özetlenebilir (Annanero, Cowell ve Hazelton, 1990; Bucher, 1983; Bucher ve Coenig, 1983; Demirhan, 1997; Lumpkin, 2002; Sönmez, 1996; Wuest ve Bucher, 2003):

Spor eğitiminin *temel işlevini* idealistler idealler çevresinde zihinsel gelişim ve duygusal dengeyi sağlamak; realistler daha çok üretkenlik sağlayarak bireyi toplumsallaştırmak; pragmatistler bireye, yaşamda karşılaşılabilecek sorunları çözebilme becerileri kazandırmak; natüralistler bireyin doğaya uyumunu sağlamak, varoluşçular insanın kendi kendini yaratmasını (gerekli özellikleri geliştirme anlamında) ve özgür eylemde bulunmasını sağlamak, diyalektik materyalistler ise bireylere beden kültürü kazandırmak ve toplumsal kaynaşmayı sağlama şek-

linde açıklamaktadırlar. İdealist düşüncede *öğretmenin rolü* süreçten daha önemlidir, modeldir. Realistler ise öğretmeni, bilgi seçici olarak görürler. Pragmatist, natüralist, varoluşçu ve diyalektik materyalist düşünce yapıları ise öğretmeni kılavuz olarak görürler. *Öğrenciye* bakışta idealistler kişiliğin bütünsel gelişiminin önemini vurgularlar. Realistler ise bireyselliği bütün olarak vurgulamaktadırlar. Pragmatizmde ahlaki değerler temelinde kişiliği geliştirme vardır. Natüralistlere göre ise yeteneğe dayalı olarak öğrenmenin bireyselleştirilmesi önem taşır. Varoluşçular, bireyin kendini gerçekleştirmesi gerektiğini öne sürerlerken, diyalektik materyalistlere göre öğrenci, eleştiren, özeleştiri yapan, araştıran ve üreten kişi olmalıdır. İdealistler, spor eğitimi yolu ile aklın ve kişiliğin gelişimini; realistler, öğrenciyi yaşam gerçekleriyle tanıştırmayı; pragmatistler, öğrencilerin toplumun işlevsel üyesi olmalarını; natüralistler, bireyin bütünsel gelişimini; varoluşçular, öğrencinin bağımsız olması ve kendini gerçekleştirmesini; diyalektik materyalistler ise diyalektik ilkeleri kazandırmayı *hedeflerler*. Hedeflere ulaşılabilmesi için idealistler için konu son derece önemli iken realistler için konu öğrenme odağında yer alır. Pragmatistler yaşantıları etkinliklerin bir çeşitliliği olarak ele alırlar. Natüralistler oyun ve kişisel etkinlikler içinde bireyin kendisini yönetmesini benimserler. Varoluşçulara göre ise konu geniş seçenekli

olmalı ve özellikle bireysel etkinlikleri kapsamalıdır. Diyalektik materyalist anlayış ise öğrencinin ilgisini çekecek ve üretime dönük konuları öne çıkarır. İdealistler sunu ve soru yanıt gibi *öğretim yöntemlerini* öğretim sürecinde kullanırlarken, realistler proje, sunu, alıştırma ve gerçek yaşamı tercih ederler. Pragmatistler, problem çözme temel olmak üzere değişik yaklaşımları tercih ederlerken, natüralistler öğretmen kılavuzluğunda bireyin farkında olmadan problem çözmelerini tercih ederler. Varoluşçu düşünce serbest etkinliklerin desteklenmesi, yoğun ve kışkırtılmış düşünceyi öne çıkarmaktadır. Diyalektik materyalistler ise grup çalışmaları ile inceleme ve araştırmayı temel öğretim yolu olarak benimsemektedirler. *Sınıf yönetimi* konusunda idealistler sınıf yönetiminin aklın kurallarına (ideallere) uygun olması, realistler toplumsal gerçekler ve değişmez temel doğrulara göre düzenlenmesi, pragmatistler demokratik ortam yaratılması, natüralistler doğa yasalarına (doğal yaşam) göre düzenlenmesi, varoluşçular öğrencinin belirlediği gibi olması, diyalektik materyalistler ise öğretmen, öğrenci ve toplum arasında denge kurucu olması gerektiği yönünde görüş bildirmektedirler. İdealistlere göre *değerlendirme* nitel ve öznel olmalıdır. Realistler ise nicel ve bilimsel olmasını savunurlar. Pragmatistler bireysel ve öznel değerlendirmeden yanadırlar. Natüralistler bireysel hedeflere ulaşma temelinde değerlendirmeyi

savunurlarken, varoluşçulara göre geleneksel anlamda değerlendirme önemsizdir. Diyalektik materyalistler ise hem ürün hem de sürecin değerlendirmesini yaparlar.

Felsefi yaklaşımların ilkeleri nesnel bakış açısı ile sorgulandığında herbirinin zayıf yönlerinin bulunduğu söylenebilir. Örneğin, idealistler değişime direnmedirler ve zihinsel gelişimi fiziksel gelişimin önüne koymaktadırlar. Realistler ise her şeyi doğa yasalarına uydurmaya çalışarak oldukça dar bir bakış açısı oluşturmaktadırlar. Pragmatizmde ise öğrenciye yön veren, onu dengeleyen sabit hedeflerin olmaması ya da sınırlılığı duraganlık vermektedir. Natüralistler ise karmaşık dünya için oldukça basit bir eğitim önermektedirler. Varoluşçulukta bireyselliğin çok fazla yüceltilmesi toplumsal gelişimin önüne engeller koymaktadır. Diyalektik materyalizmin ise sadece üretime odaklı olması çeşitliliği azaltmaktadır, denilebilir.

Diğer yandan, konuya geleneksel şekilde yaklaşan felsefe akımlarının çıkış tarihlerinin eski, bireysel özgürlük ve toplum birey ilişkisinde daha fazla eşitlik öngören felsefi yaklaşımların ise yakın tarihli olduğu; idealist ve realist akım temsilcilerinin daha çok öğretmeni ve konuyu merkeze alarak geleneğin devamından yana görüş açıkladıkları, söylenebilir. Green (2002)'e göre spor ve oyun temelli bakış geleneksel yaklaşımı vurgulamaktadır. Birçok ülkede programlar

pragmatist etki altında olmasına karşın (Green, 2002), yürütme ve değerlendirmede idealist ve klasik realist etki daha fazladır. Idealizm ve klasik realizmin savunduğu gelenekçi yapı eleştirel düşünme ve toplumsallaşmaya fazla yer vermemektedir. Öğretimde mutlak performans öne çıkarılmakta, uyarana doğrudan tepki ilişkisine dayanan öğretimi daha fazla benimsemektedir. Bu yaklaşımda, öğrencinin görevi öğretmeni izlemek ve gösterilen hareketleri yapmaktır (Daniel ve Drewe, 1998). Natüralist bakış açısı, etkinlikleri çok fazla doğal yasalara dayandırmaktadır. Diyalektik materyalistler ise toplumsallığı bireyselliğin üstüne çıkarmaktadırlar. Pragmatist yaklaşımdaki bireysel gereksinim, ilgi ve istekler ise bireyi öne çıkarırken, yolgösterici hedeflerin olmaması eksik yanlar olarak düşünülebilir.

SONUÇ

İnsanlara "Niçin koşuyorsunuz?" sorusu sorulduğunda değişik yanıtlar alınabilir. *Spor nedir? Spor eğitimi nedir? Sporda başarı ya da başarısızlık ne demektir? Sportif etkinlikler bireyin toplumsallaşmasına ne denli katkı sağlar? Sporda eşitlik ya da kaybetmenin-kazanmanın insanda bıraktığı iz olumlu mudur, olumsuz mudur? İnsanlar niçin hareket ederler? İnsanlar nasıl hareket ederler? İnsanlar hareket ettiklerinde ne olur? Kuram ve uygulama arasında nasıl bir ilişki vardır? En iyi uygulama nasıldır?*

Öğretmen için önemli olan değerler nelerdir? Ne doğrudur? Ne gerçektir? Ne uygundur? gibi sorular sorulduğunda da farklı yanıtlar alınabilir. Çünkü, insanların evreni ve dünyayı anlama çabaları ile yaşam tarzları, ekonomik durumları ve hareket etmekten ne anladıklarına kadar birçok etmen yanıtta etki eder. Bu nedenle, insanlar, spor üstüne düşünürken ve spor yaparlarken belli bir akıma bağlılıktan öte, bireysel ve toplumsal barış, kalkınma ve mutluluğu yükseltecek ilkeleri ön plana çıkarmalıdır. Bu ilkelerin kaynağı idealizm, pragmatizm ya da başka bir akım olabilir. Önemli olan insanın sportif etkinlikler, yani hareketler yolu ile mutlu ve sağlıklı olmasıdır; çünkü bireyin hareket sevinci daima yaşama sevincidir (Grössing, 1991). Sorgulamadan ve düz mantıkla bakarak akımları savunmak insanları tekdüzeliğe itebilir. Bu yüzden, kimlik ve değer sahibi olmak için savunulan belli bir akımın yanında, kalkınma ve özgürlüğü engellemek koşuluyla, diğer akımlarla olan etkileşim gözardı edilmemeli, onların görüşlerinden yararlanılmalı ve görüşlerine saygı duyulmalıdır; çünkü bir bireyin özgürlük sınırının bittiği yerde diğerininki başlar. Saygı ve sevgi ise özgürlüklerin sınırlarını hiçbir zaman bitirmez. Sonuçta, spor eğitimi, *bireylerin kasları ve beyinlerinin içine sokulan bilgi, tutum ve becerilerin şahmerdanları değil, onların hizmet edicisidir.*

Yazışma Adresi (Corresponding Address):

Dr. Gıyasettin Demirhan,
Hacettepe Ü. Spor Bil. ve Tek. Yüksekokulu
06532 Beytepe / ANKARA
Elektronik posta: giyas@hacettepe.edu.tr

KAYNAKLAR

- Akarsu, B. (1987). **Felsefe Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Alpman, C. (1972). **Eğitim Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyu Gelişimi**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Annaniro A.A., Cowel, C.C. and Hazelton, H.W. (1980). **Curriculum Theory and Design in Physical Education**. St. Louis: The C.V.Mosby Company.
- Barrow, H.M.(1971). **Man and His Movement: Principles of His Physical Education**. Philadelphia: Lea&Febier.
- Brameld, T. (1971). **Patterns of Educational Philosophy**. NewYork: Holt, Pinehart and Winston Inc.
- Brubacher, S. J. (1962). **Philosophies of Education**. NewYork: McGraw-Hill Book Company.
- Bucher, A.C. (1983). **Foundations of Physical Education and Sport**. St.Louis: The C.V. Mosby Company.
- Bucher, C.A. and Koenig, C.R. (1983). **Methods and Materials for Secondary School Physical Education**. London: The C.V.Mosby Company.
- Daniel, M.F. and Drewe, S.B. (1998). High-order thinking, philosophy, and teacher education in physical education. **QUEST**. 50, 33-58.
- Demirel, Ö. ve K.Ün. (1987). **Eğitim Terimleri**. Ankara: Şafak Matbaası.
- Demirhan, G. (1997). Beden eğitimi sporda öğretme-öğrenme etkinlikleri ve fel-

- sefe. **Spor Bilimleri Dergisi**. 8 (1), 4-16.
- Erdemli, A.(1990). Hümanizma olarak spor. **Spor Bilimleri I.Ulusal Sempozyumu Bildirileri**. Ankara:Hacettepe Üniversitesi, 11-22.
- Ertürk, S. (1979). **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara:Yelkentepe Yayınları.
- Ertürk, S. (1986). **Türkiye'deki Bazı Eğitim Sorunları Üzerine Düşünceler**. Ankara: Şafak Matbaası.
- Fidan N. ve M.Erden. (1987). **Eğitim Bilimine Giriş**. Ankara: REPA Basın Yayın ve Ticaret Limited Şirketi.
- Fişek, K.(1983). **Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi**. Ankara: A.Ü.SBF Yayınları.
- Green, K. (2002). Physical education teachers in their figurations: a sociological analysis of everyday philosophies. **Sport, Education & Society**. 7 (1), 65-83.
- Grössing, S. (1991). Beden-spor-hareket. **1. Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu (19-21 Aralık, İzmir) Bildiri Kitabı**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Okul İçi Beden Eğitimi Spor ve İzcilik Dairesi Başkanlığı, 47-54.
- Gutek, G.L. (2001). **Eğitimde Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar**, (Çev. N.Kale). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Güvenç, B. (1979). **İnsan ve Kültür**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hilav, S. (1993). **100 Soruda Felsefe El Kitabı**. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Knapp, C. and Leonhard, P.H. (1968). **Teaching Physical Education in Secondary School. A Textbook on Instructional Methods**. Mc Graw-Hill Book Company.
- Kuçuradi, İ. (1988). **Uludağ Konuşmaları**. Ankara: Türk Felsefe Kurumu.
- Lumpkin, A. (2002). **Introduction to Physical Education, Exercise Science, and Sport Studies**. Boston: McGrawHill.
- Mengüşoğlu, T. (1997). **Felsefeye Giriş**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Orhun, A. (1991). Beden eğitimi dersinden okul sporu dersine. **1. Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu (19-21 Aralık, İzmir) Bildiri Kitabı**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Okul İçi Beden Eğitimi Spor ve İzcilik Dairesi Başkanlığı, 59-68.
- Sarıalp, R. (1990). Spor-kültür-felsefe ilişkileri; Anadolumuzda antik sportif imkanlar ve bir hipotez. **Spor Bilimleri I.Ulusal Sempozyumu Bildirileri**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1-11.
- Sönmez, V. (1991). **Eğitim Felsefesi**. Ankara: Adım Yayıncılık.
- Sönmez, V. (1996). **Eğitim Felsefesi**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Tozlu, N. (1997). **Eğitim Felsefesi**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Van Dalen B.D. and Bennet, B.L. (1971). **A World History of Physical Education. Cultural, Philosophical, Comparative**. Englewood Cliffs, N.J: Prentice Hall, Inc.
- Wuest, D.A. and Bucher, C.A. (2003). **Foundations of Physical Education, Exercise Science, and Sport**. Boston: McGraw Hill.
- Yıldırım, C. (1991). **Bilim Felsefesi**. İstanbul: Remzi Kitabevi.